

as uitgangspunt moet hê waaruit die hele struktuur as korrekte eenheid moet kristalliseer. Eers dan sal dit ook voldoen aan die eerste basiese vereiste van boukunde nl. harmonie tussen alle aspekte.

VOLKSFEESTE

DIT word verder aangevoer dat die plein herskep moet word om dit doeltreffend te maak vir groot volksfeeste. Dit wil die Kruger-Genootskap met groot graagte onderskryf omdat die Krugerfees juis die enigste volksfees is wat jaarliks op die plein moet plaasvind en ook gehou word. In sy huidige vorm voldoen die plein ook nie aan ons vereistes nie. Ons moet elke jaar tydelike strukture laat oprig.

KRITIEK

SOOS dit nou beplan word met die podium voor die Raadsaal m.a.w. skuins agter die Krugermonument en daarby nog . . . ek hoop nie moedswillig nie . . . versper met toekomstige hoë bome, voldoen dit geheel en al gladnie aan die primêre vereiste nl. om van voor die monument ons fees te kan lei nie. Daar dien ook verder op gelet te word dat die Raadsaal in die eerste plek Provinsiale waarde het terwyl die Paleis van Justisie Staatswaarde het. Die inhuldiging van Presidente sal ook in die toekoms nooit voor die Raadsaal maar waarskynlik wel voor die Paleis van Justisie plaasvind — soos reeds gebeur het, om hierdie rede, met Republiekwording.

Daar moet dus voorsiening gemaak word vir 'n podium voor die Paleis van Justisie. Terloops, as u op die huidige trappe van die Paleis van Justisie staan sal u merk dat die Krugerbeeld reg na u kyk asof dit van die begin af so beplan was.

Ook maak die voorgenome projek voorsiening vir 'n versinkte vloer direk aan die westekant van die monument wat noodwendig alle optogte wat rondom die monument beweeg sal belemmer of selfs 'n gedeeltelike laer vlak sal skep as die bewegings om die monument tot rus kom vir die huldigingsfunksies. So 'n versinking moet uitgeskakel word. Dieselfde besware van belemmering en wegversperring geld ook vir die gebroke gebruikersruimte van die noordoostelike kwadrant waar 'n tuin reg in die bewegingsruimte geplaas word. Dit geld ook vir die buitelukkafee in die suidoostelike kwadrant. Hierdie kafee sal baie meer aandag moet geniet om alles tot 'n eenheid te kan skep.

GEVOLGTREKKING

U kan dus sien waarom ons neffens die Stadsraad meer gemoed is met Kerkplein as alle ander instansies. U kan sien waarom ons nie die idee soos tans aan ons voorgelê word kan ondersteun nie. Daarom veg ons voort. Daarom bou ons voort om die goeie en die edele in te weef in ons volk se adel.

AANBOD

GETROU aan ons Genootskapsleuse wat ons probeer uitleef, sal ons graag wil saamwerk om hierdie probleme op te los wat sal verseker dat daar geen ongunstige situasie kan ontwikkel waardeur die posisie of die vorm sowel as die atmosfeer van die Krugermonument later in gedrang sal kom nie. Ons bied weereens ons hulp hier aan om te verhoed dat die, tot hier toe, oningeligte jeugdige element asook die ouer vegters, met ervaar lis, nie 'n situasie kan skep nie wat uiteindelik moet ontwikkel tot die voorgenome verbroekeling van dit wat ons reeds tot stand gebring het nie.

BESLUIT

ONLANGS het die Burgemeester, prof. P. J. van der Walt, by 'n baie warm vergadering van die Argitekte Vereniging waar daar ook verskeie opinies gelug is oor die toekoms van Kerkplein, daarop gewys dat hy die nodige aanvoorwerk sal moet doen om die verskillende groepe bymekaar te bring.

Op dr. T. S. van Rooyen, Ondervoorsitter van die G.O.P. se voorstel is daarop eenparig besluit dat die vergadering 'n versoek rig aan die Burgemeester, prof. Van der Walt, om so gou moontlik 'n komitee bestaande uit verteenwoordigers van belanghebbende liggame en van die publiek onder voorsitterskap van die Burgemeester self, of 'n persoon deur hom aangewys, saam te roep, om op die hele vraagstuk van die toekoms van Kerkplein in te gaan. Hierdie komitee moet in 'n raadgewende hoedanigheid dien en die lede daarvan sal ook verantwoordelik wees aan die liggame wat hulle verteenwoordig. Sodoende sal daar verseker word dat daar met die beplanning van Kerkplein voortgegaan sal kan word, en dat Pretorianers se wense so ver moontlik in daardie beplanning uitgespreek sal word.

DIE STADSRAAD BESLUIT

OP 'n vergadering van 19 Desember 1963 het die Raad besluit dat Kerkplein in sy huidige vorm gehandhaaf sal bly. Daar is verder besluit dat die Raad Sy Edele, die Minister van Onderwys, Kuns en Wetenskap en die Historiese Monumente Kommissie sal meedeel dat die Raad onderworpe aan sekere voorwaardes, geen beswaar teen die proklamering van Kerkplein as 'n Historiese Monument het nie.

Die voorwaardes waaronder die Raad sal toestem dat Kerkplein tot Historiese Monument geproklameer word, is:

- (a) Dat Kerkplein in sy huidige vorm behou word en dat die groep argitekte wat vertoë tot die Raad om 'n heruitleg van Kerkplein gerig het, in kennis gestel word dat die Raad nie bereid is om aan hulle versoek te voldoen nie.
- (b) Dat die Minister van Onderwys, Kuns en Wetenskap en die Kommissie tot Behoud van Natuurlike en Historiese Gedenkwaardighede en Oudhede in kennis gestel word dat die Raad geen beswaar het teen die proklamering van die Plein as 'n historiese monument nie, mits :
- (i) die regte wat tans aan eiendomme wat aan Kerkplein grens, verbind is, sonder aantasting sal voortduur;
 - (ii) al die gebruiklike bedrywighede op Kerkplein, sowel as die gebruik van die Plein deur die publiek en die gebruik daarvan deur die Raad in verband met die lewering van dienste aan die publiek, ook in die toekoms ongesteurd sal voortduur;
 - (iii) **die Kommissie sal toestem om die oprigting van 'n ondergrondse parkeergarage onder Kerkplein goed te keur, indien die Raad sou besluit om daarmee voort te gaan.**
 - (iii) die Kommissie tot Behoud van Natuurlike en Historiese Gedenkwaardighede en Oudhede die Raad sal raadpleeg insake enige veranderings wat die Kommissie in verband met die Plein beplan.

View of Church Square, approximately 1919.

KERKPLEIN WORD 'N MONUMENT

IN 'n onderhoud wat dr. P. J. du Toit, voorsitter van die Historiese Monumente Kommissie met die *Pretoria News* op 23 Desember 1963 gehad het, het hy gesê dat die proklamering van Kerkplein as 'n historiese monument vroeg in 1964 verwag kan word. Geen tyd sal verspil word noudat die Pretoriase stadsvaders hul toestemming gegee het nie. Die aangeentheid sal tydens die eersvolgende vergadering van die Kommissie bespreek word en die Regering sal gevra word om so gou doenlik die verandering teweeg te bring.

Dr. Du Toit het gesê dat hy baie in sy skik is oor die besluit van die stadsraad. „Ons wou lank reeds die Plein as een van ons nasionale monumente hê en ek is daarvan seker dat elke lid van my Kommissie baie gelukkig voel oor die besluit,” het hy gesê.

Dr. Du Toit het verder daarop gewys dat hy tot dusver ongelukkig nog nie die implikasies van die stadsraad se besluit met lede van die Kommissie bespreek het nie, maar hy hoop dat die nodige proklamasie so gou as moontlik in die nuwe jaar gepubliseer sal word.

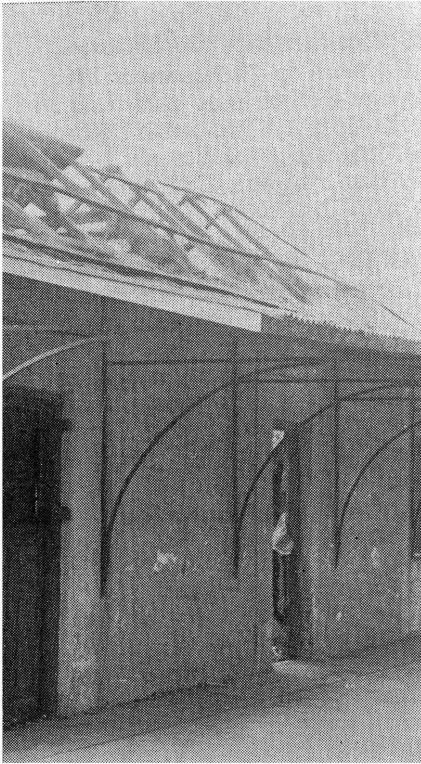
Volgens die *Pretoria News* het prof. A. L. Meiring wat namens die groep argitekte gepraat het, die *Pretoria News* se verslaggewer meegedeel dat hy geskok is om van die stadsraad se beslissing te verneem.

Mnr. V. H. Rees-Poole wat twee-en-vyftig jaar gelede verantwoordelik was vir die beplanning van Kerkplein, het weer gesê dat die Raad 'n wyse besluit geneem het.

Wanneer Kerkplein eersdaags soos te verwagte tot historiese monument verklaar word, sal daar ook 'n einde kom aan die debat wat gedurende die afgelope twee jaar gevoer is, naamlik of Kerkplein eers herbeplan moet word en dan tot historiese monument verklaar moet word en of die procedure andersom moet geskied, naamlik of die plein eers geproklameer en dan herbeplan moet word.

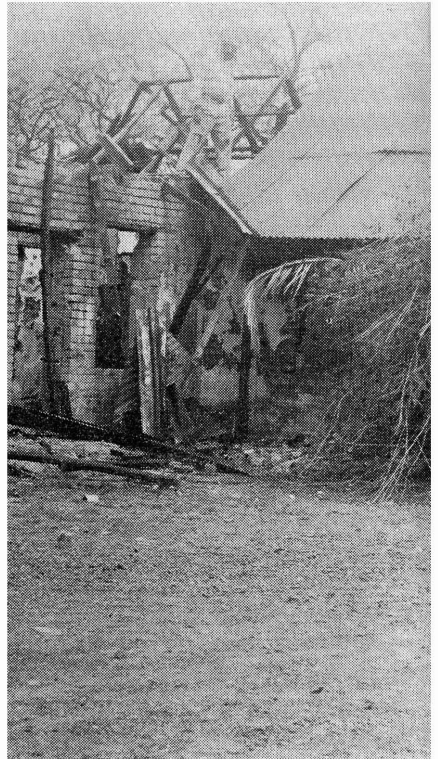
Proklamering van Kerkplein tot historiese monument beteken in elk geval nie dat daar geen veranderinge aan Kerkplein in die toekoms aanbrenging sal word nie. Proklamering van Kerkplein beteken dat enige herbeplanning van Kerkplein met die toestemming en medewerking van die Historiese Monumente Kommissie sal geskied. **Dr. W. Punt, wat lid is van die H.M.K., het dit dan ook by herhaling duidelik gestel dat die proklamering van Kerkplein nie sal beteken dat Kerkplein noodwendig sal moet bly soos dit is nie.** Gedurende die afgelope vyftig jaar is daar bv. heelwat geboutjies en bedrading op die plein aangebring wat uit 'n estetiese en historiese oogpunt gesien, die plein as monument en bymekaarkomplek, skaad.

Lesers van *Pretoriana* se aandag word verder ook weereens gevestig op die voorwaardes waaronder die Stadsraad gewillig is om hul toestemming te verleen aan die proklamering van Kerkplein as historiese monument. Veral die voorwaarde dat die H.M.K. moet toestem tot die oprigting

*The Bras Perreira House
facing onto Skinner Street.*

Photo: T. E. Andrews

*Demolition of Bras Perreira
House.*

Photo: T. E. Andrews

van 'n ondergrondse parkeergarage onder Kerkplein indien die Raad sou besluit om daarmee voort te gaan, sal sekerlik met gemengde gevoelens ontvang word. Uit die debatte wat tot dusver oor die toekoms van Kerkplein gevoer is, is dit duidelik dat die gemoedere oor die vraag van 'n ondergrondse parkeergarage al dan nie, sterk verdeeld is. In hierdie opsig meen ons dat die debat nog nie afgesluit is nie en dat in die toekoms nog veel loskruit skote oor die aangeleentheid gehoor sal word.

Die besluit van die Stadsraad impliseer verder dat daar gevoel is dat Kerkplein nie noodwendig hoef te bly soos dit is nie. Herbepanning is dus nog moontlik, maar die prosedure waarvolgens dit kan geskied, is nou, anders.

Ons weet dat die H.M.K. in enige moontlike verandering wat Kerkplein mag ondergaan, nooit sal swig voor enige eise om die historiese karakter van Kerkplein geweld aan te doen nie. Ons glo terselfdertyd dat die Kommissielede 'n ope oog het vir die veranderinge wat noodsaaklikerwys op Kerkplein aangebring moet word.

Diegene wat van opinie is dat niks, absoluut niks aan Kerkplein verander moet word nie sal uit die debatte wat oor die aangeleentheid gevoer is en na aanleiding van voorgaande, sekerlik skrale troos vind.

HOW MUCH LONGER?

IT has come to our notice that the material of the historic Bras Pereira house which was stored on the site where the house stood at the corner of Skinner and Paul Kruger Streets has received the attention of vandals.

The house which when it was carefully demolished about two years ago, was at that time the oldest house standing in Pretoria. After careful consideration the Association Old Pretoria decided that because of the intrinsic cultural-historical value of the house, and because of the fact that the site on which the house stood was being developed for other purposes, to have the house demolished and to store it on the site until such time as a start could be made with the contemplated Open Air Museum near the present Voortrekker Monument where it was to be re-erected.

The fact has now been brought home to us that the material has received the attention of vandals and pilferers and that window frames, doors and even roofbeams have been removed from the site. At the same time many of the clay bricks used by the original builder have crumbled in the rain and can never be used again.

In the Netherlands, Belgium and other countries of Europe as well as America the authorities as well as the public have taken the idea of an open air museum as granted. To them it is unthinkable that the outward traces of their rich historical and cultural past should be allowed to dis-

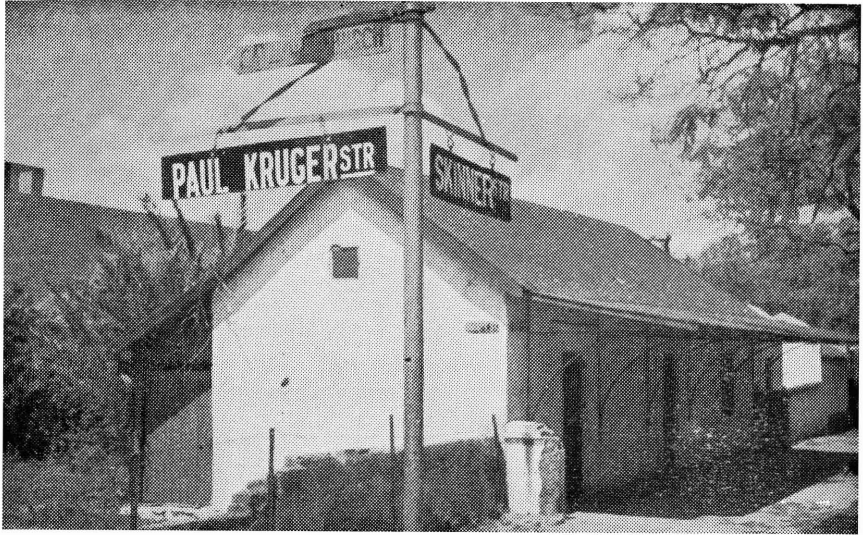
Demolition of Bras Perreira House. Photo shows interior of house before demolition was completed.

Photo: T. E. Andrews

Demolition of Bras Perreira House. The materials had to be stored on the site.

Photo: T. E. Andrews

Bras Perreira House before demolition. This house was built in 1866. It was the intention of the Association Old Pretoria to re-erect the house on the site of the Open Air Museum.

appear. Henry Ford of motorcar fame whose debunking of history has found himself immortalised in nearly every book on History, had, despite his apparent negative attitude contributed generously towards the maintenance of such museums. Other men of generous pocket and deep understanding, have followed suit. Local, provincial and national authorities in these various countries have at the same time given their wholehearted support to the erection of museums that are monuments to their understanding of the necessity of such things.

For the last fifteen years the Association Old Pretoria has unremittingly fought for an open air museum. We have time and again pointed out that our economical development must of necessity destroy those things out of our past which if they are not somehow preserved, must of necessity reflect on a paucity of understanding and cultural emptiness. Although the point has at last been reached where our City Fathers have made a piece of ground of approximately thirty morgen available for the project and the Minister of Education, Art and Science has intimated that funds would be available within the near future, we hope that some of our major industrialists whose very prosperity resulted from our rich heritage, will emulate a Henry Ford. It is sad to reflect that in our country which at present is

experiencing a fantastic economic boom period, material riches must reflect disinterestness in our historical heritage.

The original idea was that the Bras Perreira House should be erected brick by brick on the open air museum site. Every single brick, every window frame or door had to be replaced in its original position. It would naturally have been much easier and cheaper to simply have a replica of the original house made, but then the inner value of the thing would have been destroyed. The past which can only speak to us through the preserved object and through which the past is given meaning, would then have disappeared, leaving in its place a vague memory.

How much longer must we wait before our ideal of an open air museum is realised? Must we wait until these old buildings that can still be preserved have all disappeared so that some self-righteous 'culturist' of the future may condemn our lack of understanding and foresight?

In the meantime as the *Pretoria News* so aptly put it, we are going to "have a king-size problem" on our hands when one day in the remote future we are going to get round to the reconstructing of Pretoria's Bras Perreira house.

T. S. VAN ROOYEN.

K O R R E K S I E

Dit het onder die aandag van die Redaksie van *Pretoriana* gekom dat die paragraaf in die voorsitter van die *Genootskap Oud-Pretoria* se jaarverslag onder die opskrif „Die *Publisiteitsvereniging van Pretoria*” (sien bladsy 55 van die Aug.-Des.-uitgawe) wat deur meerderheidstem deur die algemene jaarvergadering afgekeur is, nogtans onveranderd in *Pretoriana* verskyn het. Daar is trouens op die jaarvergadering besluit om die betrokke gedeelte van die jaarverslag te skrap. Die Redaksie van *Pretoriana* wil hiermee sy verskoning aanbied aan die *Publisiteitsvereniging* vir die verskyning van die besondere paragraaf. Die onveranderde jaarverslag het in *Pretoriana* verskyn weens redes buite die beheer van die Redaksie. Die betrokke paragraaf word kragtens die besluit van die algemene ledevergadering onvoorwaardelik teruggetrek. Die Redaksie versoek lede van die *Genootskap* om derhalwe die betrokke jaarverslag te lees asof die betrokke paragraaf nooit daarin verskyn het nie.

HIERDIE UITGAWE
VAN PRETORIANA IS DEUR DR. T. S. VAN ROOYEN VERSORG

Genootskap Oud-Pretoria

(Gestig: 22 Maart 1948)

Ons doel: Om te waak oor die geskiedenis van ons stad en distrik.

Association Old Pretoria

(Founded: 22 March, 1948)

Our aim: To preserve the past for the future of our city and district.

BESTUUR:

EXECUTIVE COMMITTEE:

Ere-President — DIE BURGEMEESTER VAN PRETORIA — *Honorary President*

THE MAYOR OF PRETORIA.

Voorsitter — DR. G. W. EYBERS — *Chairman*.

Ondervoorsitter — DR. T. S. VAN ROOYEN — *Vice-Chairman*.

Penningmeester — Mnr. /Mr. G. RISSIK — *Treasurer*.

Sekretaris — Mnr. /Mr. J. H. MINNIE — *Secretary*.

Hulpsekretaris en Sakebestuurder / Assistant Secretary and Business Manager

Mnr. /Mr. T. E. ANDREWS.

Redakteur — Mnr. /Mr. H. M. REX — *Editor*.

Argivaris — DR. N. A. COETZEE — *Archivist*.

Bykomende Lede — DR. J. J. N. CLOETE — *Other Members*.

Dr. W. H. J. PUNT,

Prof. Dr. F. J. DU T. SPIES,

Mnr. /Mr. F. J. WEPENER.

Verteenwoordiger van die Stadsraad / Representative of the City Council:

Prof. Dr. P. J. VAN DER WALT.

Burgemeester / Mayor.

Bydraes moet asb. gestuur word aan: Die Redakteur „Pretoriana”, Koningin Wilhelminalaan 15, Muckleneuk, Pretoria.

Contributions to be sent to: The Editor “Pretoriana”, 15 Queen Wilhelmina Avenue. Muckleneuk, Pretoria.